

Тетяна Сліпченко

*к. е. н., доцент кафедри безпеки,
правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань
Тернопільського національного економічного університету*

Сергій Банах

*к. ю. н., декан юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету*

ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ ДО ОХОРОНИ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Інформацію про стан здоров'я особи можна розглядати в двох аспектах, як інформацію про пацієнта, і як інформацію для пацієнта. Лікарську таємницю (інформацію про пацієнта) слід відрізнити від медичної інформації (інформацію для пацієнта). Медична інформація передбачає відомості про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, які лікар зобов'язаний надати на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників, за винятком випадків, коли така повна інформація може завдати шкоду пацієнту.

У чинній редакції Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 04.11.2018 р. у ст. 40 визначено, що «лікарська таємниця - це сукупність відомостей, які стали відомі медичним працівникам та іншим особам у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина. Медичні працівники не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків. При використанні інформації, що становить лікарську таємницю, в навчальному процесі, науково-дослідній роботі, в тому числі у випадках її публікації у спеціальній літературі, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта» [2].

До суб'єктів збереження лікарської таємниці можна віднести молодший медичний персонал (санітари, няньки), адміністративний персонал лікувально-профілактичної установи (працівники кадрових, юридичних, фінансових, господарських служб тощо), посадові особи органів управління охорони здоров'я, співробітники судових і правоохоронних органів, яким інформація,

що становить лікарську таємницю, стала відомою в силу професійних обов'язків.

Варто зазначити, інформація, яка становить лікарську таємницю має кілька правових статусів це: інформація з обмеженим доступом, конфіденційна інформація, та інформація щодо якої встановлено особливі вимоги до обробки персональних даних.

Обов'язок зберігати інформацію з обмеженим доступом у таємниці встановлюють етичні та правові, зокрема й процесуальні норми. Обов'язок збереження інформації про пацієнта покладений на лікарів відповідно до Клятви лікаря, що затверджена Указом Президента України від 15 червня 1992 року № 349: «кожен лікар зобов'язується зберігати лікарську таємницю, не використовувати її на шкоду людині».

Конституцією України (ст. 32 (ч. 2), ст. 34 (ч. 3) гарантується право особи не зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом [1].

Стаття 39-1 ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я»:«пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні. Забороняється вимагати та надавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування пацієнта[2].

Стаття 286 Цивільного кодексу України гарантує право людини на таємницю про стан здоров'я: «фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні; забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи»[4].

Частина друга статті 11 Закону України «Про інформацію» визначає, що не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини»[5].

Водночас, відповідно до ч.4статті 21 Закону України «Про інформацію», до інформації з обмеженим доступом не можуть бути зараховані такі

відомості: про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей, зокрема епідемії, пандемії тощо; про стан здоров'я населення, його медичне обслуговування, а також про соціально-демографічні показники [5].

Тобто, якщо інформація стосується здоров'я не окремої особи, а населення загалом або значної групи осіб, вона не є інформацією з обмеженим доступом і не може бути утаємничена ані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, ані іншими розпорядниками такої інформації.

Додатково ч.1 статті 29 Закону України «Про інформацію» дозволяє поширювати інформацію з обмеженим доступом, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення.

Згідно ст. 14 Закону України «Про захист персональних даних» поширення персональних даних передбачає дії щодо передачі відомостей про фізичну особу за згодою суб'єкта персональних даних. Поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Виконання вимог встановленого режиму захисту персональних даних забезпечує сторона, що поширює ці дані [6].

Проте, 30 березня 2020 р вступив в дію ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» згідно якого внесено зміни в ряд законодавчих актів з метою боротьби з коронавірусною хворобою, зокрема в прикінцевих та перехідних положеннях даного Закону зазначається: «установити, що на період встановлення карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), та протягом 30 днів з дня його відміни: дозволяється обробка персональних даних без згоди особи, зокрема даних, що стосуються стану здоров'я, місця госпіталізації або самоізоляції, прізвища, імені, по батькові, дати народження, місця проживання, роботи (навчання), з метою протидії поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), в порядку, визначеному в рішенні про встановлення карантину, за умови використання таких даних виключно з метою здійснення протиепідемічних заходів. Протягом

30 днів після закінчення періоду встановлення карантину такі дані підлягають знеособленню, а у разі неможливості – знищенню[11].

13 квітня 2020 р було внесено зміни до ст. 35. ЗУ «Про захист населення від інфекційних хвороб» стосовно обліку та реєстрація інфекційних хвороб : «..облік інфекційних хвороб базується на системі обов'язкової реєстрації кожного їх випадку незалежно від місця і обставин виявлення та оперативного (екстреного) повідомлення про нього закладів охорони здоров'я визначених, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я для здійснення протиепідемічних заходів. Перелік інфекційних хвороб, що підлягають реєстрації, порядок ведення їх обліку та звітності встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. У рішенні про встановлення карантину можуть визначатися особливий порядок обліку, реєстрації та обміну інформацією про випадки захворювання на період карантину. Особи, винні в неправомірному розголошенні такої інформації, притягаються до відповідальності в порядку, встановленому законом[9].

Проте не зрозуміло яким є цей особливий порядок обліку, реєстрації та обміну інформацією, ким він затверджується, який механізм захисту даної інформації.

Розголошення такої інформації з порушенням вимог законодавства призводить до різноманітних видів відповідальності – від цивільно-правової у вигляді відшкодування заподіяного морального і матеріального збитку і до кримінальної відповідальності.

Зокрема, стаття 145 КК України про незаконне розголошення лікарської таємниці передбачає:«умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років» [3].

Пропонуємо зупинитись на найбільш поширених випадках, у яких лікар має надавати інформацію про стан здоров'я пацієнта (правомірно порушувати лікарську таємницю). Варто зазначити, що правомірно розголошуючи лікарську

таємницю, медичний працівник повинен пам'ятати: реалізуючи своє право на передавання інформації про пацієнта, медики повинні чітко знати законодавчу норму, на підставі якої надають медичну інформацію, тим самим правомірно розголошуючи медичну таємницю, та вчиняти такі дії на підставі запиту, оформленого в установленому законом порядку.

1. «В інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, територіальної цілісності або громадянського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [1].

2. Інформацію про стан здоров'я неповнолітніх дітей медик має повідомляти батькам (усиновлювачам), опікунам, піклувальникам[2].

3. Наречені мають право бути взаємно обізнані про стан здоров'я (ст. 30 Сімейного кодексу України).

4. При загрозі поширення інфекційних захворювань підприємства, установи і організації зобов'язані негайно інформувати органи державної санітарно-епідеміологічної служби про надзвичайні події і ситуації, що становлять загрозу здоров'ю населення, санітарному та епідемічному благополуччю, про хворих, які є носіями збудників інфекційних захворювань, або осіб, які були в контакті з такими хворими[7, 9].

5. У разі надзвичайних ситуацій, що становлять загрозу здоров'ю населення, санітарному та епідеміологічному благополуччю[7].

6. Повідомляти про вчинене насильство в сім'ї уповноважені підрозділи органів Національної поліції і надавати інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів (ст. 9 Закону «Про попередження насильства в сім'ї»).

7. Допускається передача відомостей про стан психічного здоров'я людини та надання їй психіатричної допомоги без згоди особи або без згоди її законного представника[8].

8. Інформація про результати тестування на ВІЛ, про наявність або відсутність в людини ВІЛ-інфекції дозволяється лише: особі, стосовно якої було проведено тестування, батькам чи іншим законним представникам такої особи; іншим медичним працівникам та закладам охорони здоров'я – винятково

у зв'язку з лікуванням цієї особи; іншим третім особам – лише за рішенням суду в установлених законом випадках (ч. 4 ст. 13 Закону «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»).

9. Відомості про лікування людини в наркологічному закладі можна надавати лише правоохоронним органам у разі притягнення цієї людини до кримінальної або адміністративної відповідальності (ст. 14, ч. 5 Закону «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»).

10. У разі звільнення хворого на туберкульоз місць позбавлення волі установа виконання покарань, в якій хворий відбував покарання інформує про стан здоров'я та необхідність продовження лікування за обраним місцем проживання чи перебування, а також повідомляє про клінічну та диспансерну категорію його захворювання відповідний протитуберкульозний заклад» [10].

11. Крім того, при підготовці відповіді на адвокатські запити, запити правоохоронних органів (ст. 93 КПК України), згідно ухвали суду в кримінальному провадженні (ст. 132, 159 КПК України) у законодавчо встановлених випадках допускається розголошення лікарської таємниці.

12. Під час судових розглядів, коли для реалізації своїх прав (забезпечення прав клієнтів - для юристів) необхідна інформація, яка становить об'єкт медичної таємниці та не підлягає розголошенню. Витребувати такі відомості можна в процесі розгляду справи в суді, подавши клопотання про витребування доказів на підставі ст. 137 ЦПК України.

Інформаційна діяльність – це завжди балансування. Зокрема, балансування між правом суспільства знати інформацію і правом особи на приватне життя. Право на приватне життя, зокрема на таємницю про стан свого здоров'я, зазвичай перемагає – окрім випадків, коли дотримання такого права загрожує суспільству.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] Закон України від 28.06.1996 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] Закон України від 19.11.1992 р. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] Закон України від 17.01.2002 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] Закон України від 19.06.1993 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Про інформацію: [Електронний ресурс] Закон України від 02.10.1992 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Про захист персональних даних: [Електронний ресурс] Закон України від 23.12.2012 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
7. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: [Електронний ресурс] Закон України від 24.02.1994 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>
8. Про психіатричну допомогу [Електронний ресурс] Закон України від 09.12.2003 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>
9. Про захист населення від інфекційних хвороб [Електронний ресурс] Закон України від 06.04.2000 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>
10. Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз [Електронний ресурс] Закон України 05.07.2001 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2586-14>
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) [Електронний ресурс] Закон України від 30.03.2020 р. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.